

СТИЛІСТИКА. ЛІНГВІСТИКА ТЕКСТУ

УДК 811.112.2:81'373

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/fpl.2021.134.3509>

СЕМАНТИКА ПОРІВНЯНЬ ЯК МАРКЕРІВ БАЗОВИХ ЕМОЦІЙ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКИХ ГЕРОЇКО- ФАНТАСТИЧНИХ КАЗОК, ПЕРЕКЛАДЕНИХ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ)

Наталя Романова

*Херсонський державний університет,
вул. Університетська, 27, м. Херсон, Україна, 73000
vissensvelt@gmail.com*

Проаналізовано семантику порівнянь як маркерів базових емоцій в українських героїко-фантастичних казках, перекладених німецькою мовою. Методологічне підґрунтя реферованої роботи визначено антропоцентричною парадигмою сучасних лінгвістичних студій (Ф. С. Бацевич, О. С. Кубрякова, В. А. Маслова). Уточнено етимологію термінів “героїзм” і “фантастика”, встановлено варіативні формули переверництва, доведено, що процес вибору трансформації форми тіла корелює із ситуацією, езотеричними знаннями, магією речей навколишнього світу. Виявлено шість семантичних моделей порівнянь, у межах яких матеріалізовано знання про базові емоції людей, рослин, уявних надприродних істот. Запропоновано класифікацію аналізованого феномену та простежено якість емоційного переживання.

Ключові слова: порівняння, базові емоції, маркер, семантика порівнянь як маркерів базових емоцій, казка, героїко-фантастична казка, семантична модель порівняння.

Вступ. Порівняння є не лише найпростішим, первісним видом тропу [8, с. 359], тропеїчною фігурою [14, с. 359], одним із образних засобів мови [5, с. 102], але й специфічним методом пізнання навколишнього світу [9, с. 111]. Порівнюючи об’єкти різних площин дійсності, людина долучається до нових ознак цих об’єктів, установлює їхню схожість або відмінність та отримує нові знання [3, с. 167]. Завдяки порівнянню зближуються полюсні поняття, наприклад: “живе – неживе”, “фізичне – психічне” [4, с. 24], “реальне – уявне”, “раціональне – емоційне” [2, с. 116], “земне – неземне”, “людське – тваринне/рослинне” тощо.

У науковій літературі феномен порівняння розглядають у різних аспектах: структурно-семантичному, семантичному, функціонально-семантичному, граматичному (синтаксис), семантико-граматичному, стилістичному, стилістично-

семантичному, функціонально-стилістичному, контрастивному, аксіологічному, семасіологічному, лінгво-культурологічному, лінгвокогнітивному тощо. Однак до сьогодні поза увагою вітчизняних германістів лишається семантика порівнянь як маркерів базових емоцій у річищі міжкультурної комунікації. Отже, метою статті є спроба окреслити коло можливої семантики порівнянь як маркерів базових емоцій з огляду на їх переклад, не вдаючись до перекладацьких коментарів.

Матеріалом дослідження слугують українські фольклорні героїко-фантастичні казки, перекладені німецькою мовою українськими та німецькими перекладачами – усього 24 тексти [17]. Виокремлюємо два різновиди перекладів: колективний та одноосібний. Колективний переклад здійснено українськими фахівцями, а саме Евеліною Різвановою й Іваном Сойко та українськими й німецькими – Надією Неволіною й Урсулою Шмідт; одноосібний переклад зроблено лише німецькими перекладачами – Йоною Грубером та Іреною Уебервольф.

Було сформульовано робочу *гіпотезу*, згідно з якою семантика порівняння у перекладеному тексті зумовлена параметрами значення, змісту й смислу оригіналу. При цьому на якість вибору відповідника впливають перекладацьке кредо, ментальність, жанр, фоновий матеріал, хронотоп, загальнокультурні потреби, орієнтація на адресата. Переносючи україномовні порівняння в німецьку лінгвокультуру, перекладач фактично створює новий продукт міжкультурного обміну, стимулює появу нових ідей, емоцій, образів, символів, асоціацій тощо.

Методологія дослідження. В ході наукового пошуку було використано низку методів і методик, підпорядкованих дослідницькому завданню. Зокрема термінологічний апарат окреслено через метод *дефінітивного* аналізу, його смислове наповнення виявлено через метод *етимологічного* аналізу з використанням методики компаративного аналізу. Для виокремлення конотативних і ситуативних значень, актуальних для об'єктивації базових емоцій, застосовано методи *інтерпретаційно-текстового* та *культурно-історичного* аналізів. З метою визначення адекватності/еквівалентності відтворення порівняння проведено *порівняльно-перекладознавчий* аналіз. Сюди додається методика *лінгвостилістичного* аналізу тропів, що дало змогу встановити художню специфіку порівнянь та їхнє стилістичне забарвлення/стилістичну нейтральність, а також глибше зрозуміти ідею героїчного вчинку. Для розкриття механізмів процесів матеріалізації і диференціації знань про базові емоції залучено елементи методики *моделювання концептуальної системи емоційного стану* казкового персонажу. Ця методика ґрунтується на теорії концептуальної інтерпретації ментальних просторів (*mental spaces*) Ж. Фоконьє та М. Тернера, теорії схем (*schema theory*) Ф. Бартлетта та Д. Румельгарта і теорії текстових світів (*Language and Word Creation*) Е. Семіно.

Результати дослідження та їхнє обґрунтування. Фольклорну казку розуміємо як результат розвитку емоційної пам'яті етносу [10, с. 279], її класифікації відкриті і включають від трьох [15, с. 3] до чотирьох [6, с. 880; 16, с. 685–687] різновидів. На жаль, цитовані класифікації не містять жанру героїко-фантастичні казки. Його виділяє лише укладач української збірки [17, с. 4] як *Ukrainische Heldenmärchen* [там само, с. 3], тобто поняття “героїзм” і “фантастика” не диференціюють, а отожднюють.

Спостереження над емпіричним матеріалом показує [17], що героїко-фантастична казка часто містить у собі магію (лат. *magia* < гр. *mageia* – “чаклунство”, “чарівництво”, “ілюзія” [12, с. 344]). Магія дає змогу вплинути надприродним шляхом на явища природи, тварин або людину, підпорядкувати їх волі чаклуна [13, с. 78]: “*Dieses Land, in dem jetzt Menschen, und Tiere, und Vögel zu Stein verzaubert sind, war einst reich und voller Leben. Ich bin der Zar in diesem Reich. Aber ein Drache, ein Zauberer, hat aus Neid alles Lebende in Stein verwandelt. Mir aber hat er das Schlimmste angetan: er hat den Tod von mir fortgejagt. So muss ich mich nun so viele Jahre lang quälen, bis sich ein weiser Mann findet, der mich befreit. <...>.*” [17, с. 30]. У наведеному прикладі чаклуном *Zauberer* є міфічна істота *Drache* “дракон”, яка через заздрість до всього живого перетворила підземне царство і його мешканців – людей, тварин і птахів – на каміння *Stein*.

Специфіка так званої “зооморфної магії” полягає в тому, що цар трансформованого підземного царства стає безсмертним. Безсмертя приносить можновладцю лише душевні муки й терзання: *muss-ich-mich ... quälen*. Формально мука не має часових меж. Її мірою є людська мудрість, що характеризується гендерною ознакою *ein-weiser Mann* – “мудрий чоловік”. Він знаходиться далеко від мовця *etwa siebenhundert Meilen entfernt*, локалізується відносно штучних координат *liegt das Schwarze Reich*. Пересування у фізичному просторі контрастивне: з одного боку, звичайна ґрунтова дорога *auf gewöhnlichen Weg*, з другого – дуже вузький тунель *durch einen so engen Tunnel*. Тут уже постають проблеми планетарного буття: видиме й невидиме, зовнішнє і внутрішнє, цілісне й структурне, наземне й підземне. Отже, мудра людина (чоловік) знає, що навколишній світ має психічну природу. Звідси й анімізм – “існування духа, душі у кожної речі” [12, с. 52].

Долаючи важкий шлях, мудрий чоловік по імені *Jurko* “Юрко” застосовує “зооморфну магію” у вигляді переверництва. Переверництво реалізовано в межах варіативних формул: “людина – птах – необмежений простір”, “птах – людина – обмежений обжитий простір” і “людина – комаха – обмежений необжитий простір”.

Процес вибору трансформації форми тіла й прийняття рішення належить казковому герою на рівні ситуації значення. Владність цього процесу передбачає наявність езотеричних знань та володіння магією. Правильний вибір забезпечує сприятливий розвиток подій: *Noch am selben Tag hatte er die ersten fünfhundert Meilen als Adler zurückgelegt. Doch dann wurde der Weg immer schmaler und schmaler, bis sich vor dem Burschen ein Loch auftat. Da nahm Jurko wieder seine Gestalt an und kroch die nächsten hundert Meilen auf allen vieren. Doch am schwierigsten war es, den engen Tunnel zu passieren. Jurko verwandelte sich in eine Ameise und begann zu kriechen* [17, с. 31].

Фантастичним можна вважати й той факт, що сотні миль між підземним кам’яним царством *das steinerne Reich* і земним живим царством *das Schwarze Reich* герой долає різними темпами: перші п’ятсот миль рух швидкий, наступні сто миль – повільний, останні сто миль – максимально уповільнений. Все це має суттєве значення для зовнішнього вигляду героя (людина – птах – комаха), способу його пересування (політ – повзання на чотирьох кінцівках – повзання на багатьох коротких кінцівках), біологічного існування (порівн.: морфологію людини, птаха й комахи), адаптації до

навколишнього середовища (повітря з нормальним вмістом кисню та розріджене повітря) тощо.

Головний зміст героїко-фантастичних казок апелює до богатирського подвигу, в здійсненні якого герою допомагають розум, винахідливість, незвичайна фізична сила, вміння володіти холодною зброєю (булава, палиця, ніж). З другого боку, його помічниками є стихії, космічні тіла (місяць, сонце, зірки), дикі або свійські тварини, врятовані від (голодної) смерті. Очевидним є поєднання антропоморфного, всесвітнього, космічного й тваринного. Отже, героєм можна вважати молоду людину, що здійснює добро без будь-яких інших цілей: *Kaum hatte er die zweite Brotscheibe abgeschnitten, da tauchte auch schon der lahme Rabe auf. Auf einem Bein heranhüpfend, bat er den Burschen: "Gib mir ein Stück Brot!" Kaum hatte der Rabe dies gesagt, da hatte der Bursche schon eine dicke Scheibe Brot abgeschnitten und gab sie dem Raben: "Iß, du Armer! Ich habe genug Brot. Auch esse ich nicht gern allein."* [17, с. 94].

Високі моральні якості казкового героя простежуємо через його поведінку, вчинки, дії. Крім того, герой-богатир, як уже зазначалось, відрізняється від інших людей чистотою думки, мудрістю, добротністю, гуманізмом: *Der Bursche ging in den Pferdestall. Dort waren viele Kutscher, böse wie die Hunde. Sie konnten den Burschen vom ersten Tage an nicht leiden. Sie gaben ihm die ältesten und allerschmutzigsten Pferde und sagten: "Putze sie!"* [17, с. 71].

У фіналі героїко-фантастичної казки завжди міститься торжество справедливості: *Iwan, der Bauernsohn, heiratete also die schöne Jungfrau, und sie lebten lange Jahre froh und glücklich. Seit jener Zeit glaubte Iwan nie mehr dem Worte des Zaren oder anderer vornehmer Herren* [17, с. 131]. Справедливість опосередковують кількома оцінками, зокрема естетичною з лінійкою "гарне – потворне" (*schöne Jungfrau*), емоційною з лінійкою "позитив – негатив" (*froh und glücklich*) та утилітарною з лінійкою "схвально – несхвально" (*glaubte nie mehr dem Worte des Zaren oder anderer vornehmer Herren*).

До художньої специфіки аналізованих казок належать повтори, антитези, гіперболи, епітети, постійні формули, порівняння. Звернемо увагу більш детально на порівняннях як маркерах базових емоцій.

Під маркерами базових емоцій розуміємо у цій студії номінативні мовні одиниці, що позначають нейрофізіологічний, нервово-м'язовий і феноменологічний рівні емоцій. Нейрофізіологічний рівень емоцій маніфестовано словосполученнями зі значенням постави *zitterte wie Espenlaub*, нервово-м'язовий – словосполученнями зі значенням емоційного стану *wie froh, zornig* і манерою мовлення *heulte wie ein tollwütiger Hund, jammerte wie eine Ziege*, феноменологічний – емотивами *traurig, verhaßt*, словосполученнями зі значенням форми вияву емоційного стану *böse wie die Hunde, wie der Teufel das Weihwasser*, зі значенням об'єкта (носієм емоційного стану) *wie der Teufel das Weihwasser, wie verzaubert* та експресивними словосполученнями із підсилювальною часткою *so zumute, so traurig ums Herz, -so laut ... vor Freude, so zornig, so tiefe Trauer, so furchtbar, so entsetzlich, so erschrocken, mit so viel Freude und so genussvoll, so stark, so heftig*.

Порівняння як маркери базових емоцій мають індивідуальний характер, що можна побачити у таких прикладах:

- (1) *Jurko war **so zumute**, als ob auch sein Leben aufgeblüht wäre* [17, c. 27];
- (2) *Und es wurde ihm **so traurig ums Herz**, dass er hätte weinen können* [17, c. 28];
- (3) *Als sie ihn nun erblickte, schrie sie **so laut auf vor Freude**, dass der Alte aus dem Schlaf erwachte* [17, c. 35];
- (4) *Bald darauf stand er vor der Haustür des Alten; er holte weit aus und donnerte **so heftig** mit seiner Keule gegen die Tür, dass sie zersplitterte* [17, c. 68];
- (5) *Sie gingen einen Tag, einen zweiten, bis sie am dritten Tag zu zwei Birken kamen. Diese hatten sich ineinander verhakt und schlugen sich mit ihren Zweigen **so heftig**, dass ihre Blätter nach allen Seiten stoben* [17, c. 73];
- (6) *Je mehr Zeit verging, umso **verhafter** wurde der Alten ihre Stieftochter* [17, c. 80];
- (7) *Die Alte hatte auch ihn fest in der Hand, und er fürchtete sie **wie der Teufel das Weihwasser*** [17, c. 80];
- (8) *In mitten der Wiese aber ragte ein hoher silberner Felsen empor und auf seiner Spitze stand ein wunderschönes Schloß. Der Bursche blieb **wie verzaubert** stehen* [17, c. 95];
- (9) *Als sie wieder miteinander zankten, wurde die Mutter **so zornig**, dass ihr der Fluch entschlüpfte, sie mögen in Raben verwandelt werden* [17, c. 175];
- (10) *Erstaunt tauchte sie auch den anderen Arm ins Wasser, und **wie froh** war sie, **als** auch die zweite Hand wieder nachwuchs* [17, c. 183];
- (11) *Als der alte Zar diese Worte vernahm, wurde er **zornrot**, **als ob** ihn heiße Glut versengt hätte* [17, c. 189];
- (12) *In seinen Worten lag **so tiefe Trauer**, dass die Hausherrin für ihn Mitleid empfand* [17, c. 200];
- (13) *Sie kämpften **so furchtbar** miteinander, dass die Funken nach allen Seiten sprühten* [17, c. 208];
- (14) *Da brüllte der sterbende Drache **so entsetzlich** auf, dass die Blätter von den Bäumen fielen* [17, c. 237];
- (15) *Darüber war der Jüngling **so erschrocken**, dass er auf der Stelle starb* [17, c. 246];
- (16) *Die Leute gingen **traurig** umher, **als** sei das Ende der Welt gekommen* [17, c. 264];
- (17) *Dem Teufel verging vor Angst Hören und Sehen. Er erblasste und zitterte **wie Espenlaub*** [17, c. 268];
- (18) *Er schnaufte, wälzte sich auf dem Erdboden, wetzte den Strick an einem Stein und heulte **wie ein tollwütiger Hund*** [17, c. 268];
- (19) *Die Zarentochter walkte den Burschen tüchtig durch und beförderte ihn mit einem Fußtritt hinaus. Noch nie hatte sie einen **mit so viel Freude** und **so genussvoll** verprügelt* [17, c. 282];
- (20) *Der Jüngling erschrak **so stark**, dass ihm für einen Augenblick die Sinne schwanden* [17, c. 288];
- (21) *Sie schrie und jammerte **wie eine Ziege** mit ihrer hohen schrillen Stimme* [17, c. 294];
- (22) *Als der Doktor sie durchzuwalken begann, kreischte sie **so laut**, dass man es nicht mit anhören konnte* [Там само];
- (23) *Die Zarentochter erschrak **so sehr**, dass sie kein Wort hervorbringen konnte* [17, c. 295];

(24) *Dabei schlug er so heftig mit dem Ochsenziemer auf ihren nackten Körper, dass die Zarentochter vor Schmerz laut stöhnte* [Там само].

Як видно із наведених прикладів, семантичні моделі порівнянь базових емоцій є розмаїтими й багатоплановими. Виділяємо загалом шість різновидів:

1) моделі, що містять емоційну напруженість (див. приклади 1–5, 9, 12–15, 20, 22–24);

2) моделі, що реалізують вияв емоційного стану (див. приклади 6–8, 10, 16, 19);

3) моделі, що відображають вегетативні вияви емоцій (див. приклад 11);

4) моделі, що маніфестують емоційне переживання (див. приклад 21);

5) моделі, в яких емоції уявних надприродних істот порівнюються із рослинами (див. приклад 17);

6) моделі, в яких емоції уявних надприродних істот порівнюються із поведінкою хворих домашніх тварин (скаженою собакою) (див. приклад 18).

Термін “семантична модель” уживаємо умовно для позначення процесів матеріалізації і диференціації знань про базові емоції [порівн.: 1, с. 130–135]. Упадають у вічі базові емоції людей *Alten, Leute, Mutter, sie, Zar, er, Jüngling, Sie, Zarentochter*, рослин *Diese* та уявних надприродних істот *Drache* і *Teufel*.

Людина постає як біологічна істота певного віку, зокрема літня жінка *Alten*, з репродуктивною функцією *Mutter*, що взаємодіє з соціальним середовищем *Leute*. Емоції людини корелюють із предметною або комунікативною ситуацією *Sie schrie und jammerte*, її стать традиційна – жінка *sie* й чоловік *er, Jüngling*, соціально-статусна роль – гетерогенна: а) можновладці *Zar*; б) їхні нащадки *Zarentochter*; в) голова родини *Hausherrin*; д) лікарі *Doktor*; е) селяни *Leute*.

Емоційна характеристика рослин пов’язана з видом і множинністю *Birken*, локалізацією і множинністю *Diese*, структурою і множинністю *Zweigen*.

Емоції уявних надприродних істот детерміновані місцем проживання а) на землі – гнів *Drache*; б) під землею – страх *Teufel*. Такий рівень розуміння природи базових емоцій є відлунням анімізму, тотемізму та десакральності. В анімістичних і тотемістичних уявленнях, як відомо, різниця між людиною і природою, між людиною і твариною ігнорується. Природа наділяється властивостями живих істот у тому числі й емоціями, тварина стає родоначальницею і захисником людського роду [11, с. 172].

Десакралізація божественного походження людини зумовлює появу вододілу між священним і сатанинським. Священне оцінює речі без чуттєвого й раціонального сприйняття, сатанинське навпаки, інтерпретує предметний світ крізь призму чуття й розуму. Протиставлення священного й сатанинського тотожне роздвоєнню людини на тіло та емоції.

Аналізований феномен угруповуємо в такий спосіб: емоції, що оцінюють оточення (гнів, радість, подив); емоції, що спрямовані на самого індивіда (страх, горе); емоції, що спрямовані проти об’єкта (носія емоційного стану) (фізичний біль, фізичні муки, агресія).

За критерієм об’єктивації порівняння як маркери базових емоцій диференціюємо на реальні та уявні. Реальні порівняння репрезентовано дійсним способом (див. приклади 3–10, 12–24), уявні – кон’юнктивом (див. приклади 1–2, 11, 16).

Базові емоції казковий герой переживає негативно й позитивно. Негативне ставлення у нього викликають: утрата коханої (емоція горя), служба в морського царя, доля і її наслідки, поєдинок зі змієм (емоція гніву), жаба, сонячне й місячне затемнення, горотворення (емоція страху).

Неважко помітити, що доля і її наслідки, а також сонячне й місячне затемнення не містять певної негативної емоції. Емоційну невизначеність пояснюємо їх божественною природою [7, с. 314, 210, 330].

Позитивне ставлення у казкового героя мотивують: кохання і прекрасний палац (емоція подиву). Те, що поняття “кохання” не описується через емоційний стан, указує, по-перше, на сакральність почуття, по-друге, на відсутність конфігурації цього почуття у лінгвоспільноти, по-третє, на формування десакрального або профанного почуття у конкретному соціумі, по-четверте, на містичність і загадковість кохання, по-п’яте, на піднесеність людини до божества [Там само: 212–213].

Наведемо ще один приклад, у якому показано зізнання дівчини в коханні юнакові. Ця дівчина – особа царського роду, її обранець – простий селянин: “*Ich habe dich so sehr in mein Herz geschlossen, dass ich ohne dich nicht weiterleben kann! Aber ich fürchte, dass mein Vater um nichts auf der Welt seine Einwilligung gibt, dass ich deine Gemahlin werde. Er ist ein mächtiger Zar und erlaubt nur Königen und Fürsten um mich zu werben...*” [17, с. 25].

Тут кохання характеризується суб’єктно-об’єктним відношенням *Ich ... dich*, тривалістю *habe ... geschlossen*, силою *sosehr*, вектором локалізації *in mein Herz*, психологічним насиллям *geschlossen*, проекцією майбутніх стосунків *ich ohne dich*, негативними наслідками *nicht weiterleben*, модальністю *kann*, емоційністю, вираженою знаком “!”. Царівна боїться, що батько ніколи не погодиться на її шлюб із простолюдином. Боязнь царівни *fürchte* є боязню між психічним і соціальним, між традиційним і нетрадиційним, між сильним і слабким, між об’єктивним і суб’єктивним, між груповим і індивідуальним. На жаль, юнак не реагує на дівоче зізнання у своїх почуттях. Проте царівну це не засмучує, а спонукає до пошуків розв’язання проблеми. Було вирішено, що хлопець удень матиме образ орла *tagsüber Adler bliebe*, а вночі ставатиме людиною *nachts aber würden sie sich treffen*.

Збереження таємниці перевертня і приховування магії зливаються з механізмами так званого “забороненого кохання”. За спробу зняти “заборону” царівна зазнає нищівного батьківського гніву, підвалини якого аналогічні жертвопринесенню рідної дитини. Шляхом лестощів і проникливого прохання “заборона” почасти ліквідується. І лише зустріч із потенційним зятем-красенем і знайомство з його манерами руйнують усі сумніви царя: “*Gut, Töchterchen! Wir sind reich genug. Unser Land ist groß. Liebst du ihn? Dann möge es nach deinem Willen geschehen! Vermählt euch!*” [17, с. 27].

Із прикладу видно, що кохання передують матеріальні цінності. Духовність *Liebst* активується через жіноче начало, волевиявлення третьої особи і спонукування до дії. Наздійснення бажання впливають емоції, модальність яких хоч і позитивна, проте не диференційована.

На тлі сказаного емоційне переживання зводиться до базових емоцій і вихідного почуття, які й визначають поведінку людини. Психічні явища переживаються негативно, позитивно й невизначено. Домінує негативне переживання і відповідні

емоції – горе, гнів, страх. Серед названих емоцій пріоритетними є емоція гніву і емоція страху. Гнів виступає надлюдською і навіть надприродною силою, що сходить на людину, міфічну істоту – дракона, багатоголового змія або тварину і вносить у світ певний порядок. Страх постає як надприродна структурована сила, що загрожує не лише соціальному, а й біологічному існуванню людини.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз семантики порівнянь як маркерів базових емоцій дає змогу стверджувати, що емоції відокремлено одна від одної через зміст, форму, характер відображення, а також структуру. Вони живуть у людині, тварині, міфічній істоті, рослині, переживаються індивідуально, є результатом оцінки навколишнього світу й ставлення до нього. Емоційні переживання класифікуємо на три категорії: негативні, позитивні й невизначені. Негативні емоції репрезентовано горем, гнівом, страхом, агресією, болем, муками, позитивні апелюють до кохання, подиву, радості, задоволення, невизначені охоплюють емоційну поведінку, вербалізовану синтаксичними конструкціями з кон'юнктивом.

Перспективи дослідження вбачаємо в подальшому аналізі порівнянь як маркерів базових емоцій в інших жанрових різновидах фольклорних та літературних казок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Виноград Т. К процессуальному пониманию семантики [пер. с англ. О. В. Звезгинцевой]. *Новое в зарубежной лингвистике: Прикладная лингвистика, XII*. Москва : Радуга, 1983. С. 123–170.
2. Гайдаєнко І. Лексеми на позначення зору та слуху в ролі епітетів та порівнянь (на матеріалі творів Івана Багряного). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія “Лінгвістика”*. 2007. № 5. С. 114–117.
3. Гальперин І. Р. *Стилістика англійського мови*. Москва : Высшая школа, 1981. 316 с.
4. Коваль А. П. *Практична стилістика сучасної української мови*. Київ : Вища школа, 1987. 248 с.
5. Копыленко М. М., Попова З. Д. *Очерки по общей фразеологии*. Воронеж : Издательство Воронежского университета, 1989. 191 с.
6. Присказка. Т. 6. Краткая литературная энциклопедия: в 9 т. [гл. ред. А. А. Сурков]. Москва : Советская энциклопедия, 1962–1978. 1040 с.
7. Маковский М. М. Сравнительный словарь мифологической символики в индоевропейских языках: Образ мира и миры образов. Москва: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 1996. 416 с.
8. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. *Стилістика української мови*. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
9. Мужеловська Л. В. Художньо-естетична функція порівнянь в поетичному мовленні Олександра Олеся. *Учёные записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серія “Филология. Социальные коммуникации”*. Симферополь : ТНУ им. В. И. Вернадского, 2011. Т. 24 (63). № 2. Ч. 3. С. 110–116.
10. Романова Н. В. Історія емотивної лексики німецької мови VIII – початку XXI століть. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2013. 408, [4] с.
11. Роменець В. А. Історія психології: Стародавній світ. Середні віки. Відродження. Київ : Либідь, 2005. 916 с.
12. Семотюк О. П. *Сучасний словник іноземних слів*. Харків : Ранок, 2008. 688 с.

13. Фрейд З. Тотем и табу [пер. с нем. А. М. Боковиков]. Москва : Академический проект, 2007. 159 с.
14. Хлестун І. Про використання української термінології поетичної ономастики. *Українська термінологія і сучасність* : зб. наук. праць. Відп. ред. Л. О. Симоненко. Київ : КНЕУ, 2007. Вип. VII. 416 с.
15. Юзвенко В. А. Чарівний світ народної оповідальної творчості. *Українські народні казки, легенди, анекдоти*. Київ : Молодь, 1989. С. 3–12.
16. *Ukrainische Volksmärchen* [hrsg. Von P. V. Lintur]. Berlin : Akademie-Verlag, 1981. 688 S.
17. *Wie Iwan die Sonne besuchte* [aus dem Ukr. von Gruber J., Riswanowa E., Soiko I., Newolina N. u.a.]. Kyjiw : Dnipro Verlag, 1989. 312 S.

REFERENCES

1. Vinograd T. K. K protsessualnomu ponimaniyu semantiki [To a procedural understanding of semantics]. *Novoe v zarubezhnoi lingvistike. Prikladnaya lingvistika, XII [New in Foreign Linguistics. Applied Linguistics, XII]*. Moscow : Raduga, 1983, S. 123–170.
2. Haidaenko I. Leksemy na poznachennia zoru ta slukhu v roli epitetiv ta porivnyan (na materialy tvoriv Ivana Bahryanoho) [Lexemes denoting sight and hearing in the role of epithets and comparisons (based on the works of Ivan Bahryanyi)]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya "Linhvistyka"*. 2007. 5. S. 114–117.
3. Galperin I. P. Stilistika angliyskogo yazyka [Stylistics of English]. Moscow : Vysshaya shkola, 1987. 316 s.
4. Koval A. P. Praktychn astylistyka suchasnoyi ukrainskoyi movy [Practical stylistics of Modern Ukrainian]. Kyiv : Vyshcha shkola, 1987. 248 s.
5. Kopylenko M. M., Popova Z. D. Ocherki po obschei frazeologii [Essays on General Phraseology]. Voronezh : University Press, 1989. 191 s.
6. Surkov A. A. (ed.). (1962–1978). *Kratkaya literaturnaya entsiklopediya: v 9 t.* [Brief Literary Encyclopedia: in 9 v.]. Moscow : Sovetskaya entsiklopediya. V. 6: Priskazka [Proverbial phrase]. 1040 s.
6. Priskazka. T. 6. *Kratkaya literaturnaya entsiklopediya: v 9 t.* [Brief Literary Encyclopedia: in 9 v.]. [gl. red. A. A. Surkov]. Moskva : Sovetskaya entsiklopediya, 1962–1978. 1040 c.
7. Makovskiy M. M. *Sravnitelnyi slovar mifologicheskoy simboliki v indoevropayskikh yazykakh: Obraz mira i mir obrazov* [Comparative Dictionary of Mythological Symbolism in Indo-European Languages: Image of the World and the Worlds of Images]. Moskva : Gumanitarnyi izdatelskiy tsentr VLADOS, 1996. 416 s.
8. Matsko L. I., Sydorenko O. M., Matsko O. M. *Stylistyka ukrainskoyi movy* [Stylistics of Ukrainian]. Kyiv : Vyshcha shkola, 2003. 462 s.
9. Muzhelovska L. V. *Khudozhnio-estetychna funktsiya porivnyan v poetychnomu movlenni Olexandra Olesia* [Artistic and aesthetic function of similes in poetry by Olexandr Oles]. *Uchenye zapiski Tavricheskoho natsionalnoho universiteta imeni V.I. Vernadskoho. Seriya "Filologiya. Sotsialnye komunikatsiyi"* [Scientific notes of the V. I. Vernadskiy Tavricheskyyi National University. Series "Philology. Social Communications"]. Simferopol : V. I. Vernadskiy TNU, 2011. Vol. 24 (63). № 2. Part 3. S. 110–116.
10. Romanova N. V. *Istoriya emotyvnoyi lekshyky nimetskoyi movy VIII-pochatku XXI stolit* [History of emotive vocabulary of German of VIII–beginning XXI century]. Kyiv : Kyiv National Linguistic University Press, 2013. 408, [4] s.
11. Romanets V. A. *Istoriya psikhoholohiyi: Starodavniy svit. Seredni viky. Vidrozhennia* [History of psychology: The Old World. The Middle ages. Renaissance]. Kyiv : Lybid, 2005. 916 s.

12. Semotiuk O. P. Suchasnyi slovnyk inshomovnykh sliv [Modern Dictionary of Foreign Words]. Kharkiv : Ranok, 2008. 688 s.
13. Freud S. Totem i tabu [Totem and taboo]. Moskva : Akademicheskiiy proekt, 2007. 159 s.
14. Khlystun I. Pro vykorystannia ukrainskoyi terminolohiyi poetychnoyi onomastyky [On the use of Ukrainian terminology of poetic onomastics]. *Ukrainska terminolohiya I suchasnist, VII [Ukrainian Terminology and Modernity, VII]*. Kyiv : KNEU, 2007. S. 3–12.
15. Yuzvenko V. A. Charivnyi svit narodnoyi opovidalnoyi tvorchosti [The magical world of folk storytelling]. *Ukrainski narodni kazky, legendy, anekdoty [Ukrainian Folk Tales, Legends, Anecdotes]*. Kyiv : Molod, 1989. S. 3–12.
16. Lintur P.V. (ed.) *Ukrainische Volksmärchen*. Berlin: Akademie-Verlag, 1981. 688 S.
17. *Wie Iwan die Sonne besuchte* [aus dem Ukr. von Gruber J., Riswanowa E., Soiko I., Newolina N. u.a.]. Kyjiw : Dnipro Verlag, 1989. 312 S.

Стаття надійшла до редколегії 24.02.2021

Прийнята до друку 18.05.2021

SEMANTICS OF COMPARISONS AS MARKERS OF BASIC EMOTIONS (ON THE MATERIAL OF UKRAINIAN HEROIC-FANTASTIC FAIRY TALES TRANSLATED INTO GERMAN)

Natalya Romanova

*Kherson State University,
27, Universytetska Str., Kherson, Ukraine, 73000
vissensvelt@gmail.com*

The article focuses on the study of semantics of comparisons as markers of basic emotions in Ukrainian heroic-fantastic fairy tales translated into German. In the field of linguistics, the comparison transforms from logical to artistic correlating with the type of poetic thinking which forms, develops, changes, and evolves within the cultural and historical development of mankind in general and ethnos in particular.

The methodological basis of the semantics of comparisons as markers of basic emotions is formed by the anthropocentric paradigm of modern linguistics (F. S. Batsevych, E. S. Kubryakova, and V. A. Maslova). The terminological apparatus of the study is outlined through the method of definitive analysis, whereas the semantic content of the apparatus is revealed through the method of etymological analysis with the use of the methods of comparative analysis. The methods of interpretive-textual and cultural-historical analyses were used to distinguish connotative and situational meanings relevant to the objectification of basic emotions. The application of the method of stylistic analysis of tropes allowed establishing the poetic features of comparisons and their stylistic color/stylistic neutrality as well as to better understand the idea of a heroic act. To reveal the mechanisms of the processes of materialization and differentiation of knowledge on basic emotions, elements of the method of modeling the conceptual system of the emotional state of a fairy-tale character have been involved.

The author comes to the conclusion that etymology of the terms “heroism” and “fiction” is different and that the process of choosing the transformation of body shape correlates with the situation, esoteric knowledge, and magic of things around the world. Furthermore, in fairy tales, the man and nature form one whole, and people, plants and imaginary supernatural beings experience emotions and feelings. The classification of semantic models of comparisons as markers of basic emotions is offered, and the quality of emotional experience is traced.

Key words: comparison, basic emotions, marker, semantics of comparisons as markers of basic emotions, fairy tale, heroic-fantastic tale, semantic model of comparison.